

Mi a baj a pszichológiával?

Meglehet, hogy semmi. Amennyiben abból indulunk ki, hogy a legtöbb ember számára a továbbiakban felvázolt gondolatok jelentős része nem minősül problémának, sőt mi több egyenesen igaztalannak fogják találni őket, talán érdekesebb volna úgy megfogalmaznom a felvetést, hogy nekem magamnak vajon mi bajom a pszichológiával. Azonban ha ténylegesen sor kerül a cím illetően való módosítására, úgy már joggal mondhatom, hogy kimondottan sok bajom van vele.

Két kitévelt látok szükségesnek megtenni a gondolatmenet kapcsán. Elsősorban előre kell bocsátanom, hogy véleményem, mint ahogyan minden egyes vélemény, meglehetősen szubjektív, egyéni élményeken, tapasztalatokon és gondolkodási kereten alapul, így természetesen nem törekedhet és nem is tarthat igényt abszolút érvényességre és megdönthetlenségre. Nem is célom, hogy ebben a szellemben ismertessem álláspontomat, és az abszolút igazság kinyilatkoztatására való képesség illúziójával sem élek. Véleményem csupán egy lehetséges szemléleti keretet, egy talán kevésbé ismert és tudatosított szemléletmódot szeretne közvetíteni, amelyet mindenki a saját tetszése szerint ragadhat meg, vagy vethet el.

Másfelől azonban szükségesnek érzem egyértelművé tenni, hogy a pszichológiával kapcsolatos véleményem megfogalmazását nem laikusként, vagy a tudományág iránt valamelyest érdeklődő személyként teszem, hanem akadémiai szintű ismeretek, rálátás és szakmai tapasztalatok birtokában. Mindezt azért érzem fontosnak leírni, mert sok esetben tapasztalom a kortárs pszichológia éppen regnáló elitjének részéről, hogy a negatívumokra rámutató esetleges kritikákat hajlamosnak mutatkoznak a kritikát megfogalmazó személy képzetlenségének, tudatlanságának, avatatlanságának, avagy éppen a pszichológiával kapcsolatos korábbi rossz élményeinek számlájára írni, tudatosan devalválva a kritika forrását ahelyett, hogy magára a kritikai észrevétel tartalmára irányítanak a figyelmet. Éppen ezért szeretném nyomatékosan előre bocsátani, hogy észrevételeimet a Magyarországon működő pszichológus képzést elejéről a végéig bejáró, az egyetemi oklevelet megszerző és a szakmában egy ideig praktizáló személyként teszem, nem pedig néhány divatos könyv és internetes cikk átlapozása után.

Az első problematikus pontot véleményem szerint abban a tekintetben lenne érdemes megfogalmazni, hogy ránézünk a pszichológiai képzési rendszerek szerkezetére, na meg arra, hogy mekkora szakadék tátong eszmény és valóság között. Hajdanán a pszichológia olyan területnek számított, amelyet az ősi misztikus tanokhoz hasonlóan leginkább egyfajta mester-tanítvány viszonyrendszerben lehetett elsajátítani. Az egyes mesterek (a példa kedvéért nevezzük őket most így) részint a saját magukon, részint pedig pácienseiken végzett megfigyeléseik alapján állították fel téziseiket, illetve ezek alapján dolgozták ki azokat a módszereket, amelyeket aztán önmagukon és betegeiken is kipróbáltak abból a célból, hogy megbizonyosodjanak érvényességükről és alkalmazhatóságukról. Mindez nem nélkülözhetette a teljes odaszántságot és az önmagukon végzett, olykor szinte heroikus árnyékmunkát. Úgy is fogalmazhatunk, hogy a pszichológus első és legfontosabb páciense voltaképpen saját maga volt, és önmagát megismervén folyamatosan törekedett arra, hogy még véletlenül se essen bele a "vak vezet világtalant" problematikájába, amely sajnos egyáltalán nem ritka a "szakma" jelenlegi képviselőinek körében.

Sigmund Freud például orvosként fordult a lélektan felé, és a korábban gyógyíthatatlannak bélyegzett "hisztériás" betegeken próbált segíteni a saját, újfajta módszerével, amelyet pszichoanalízisnek nevezett el. A módszer lényege voltaképpen abban állt, hogy a lélek azon rétegeibe szállt alá különféle technikák segítségével, ahová korábban csupán a sámánoknak, hierofánsoknak és gyógyítóknak volt bejárásuk, és ahol rendszerint azok a tudati tartalmak süppednek le, amelyeket az egyén ilyen, vagy olyan oknál fogva lelkének legmélyebb bugyraiba temetett el. Részint azért, mert félelmetesnek, kellemetlennek, szégyenletesnek, vagy természetellenesnek találta, részint pedig azért, mert valamilyen korai, rendszerint gyermekkori

törés erre kényszerítette. Az így lesüllyedt egyes tudattartalmak azonban egyáltalán nem maradnak nyugton a tudattalanban, hanem időről időre különféle félelmek, szorongások, fóbiák és komplexusok formájában járnak vissza kísértetni, jelentősen megcsapolva ezzel a személy életerejét. Mindez persze kísértetiesnek, elvontnak és bizonyos szempontból nézve "ezósnak", vagy "spirisnek" hangozhat, azonban nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a pszichológia ezen korai, autentikus művelői még erős érdeklődést mutattak a különféle misztikus és okkult bölcsesség irányában, így Freud is jártas volt a kabbala területén, míg közvetlen tanítványa és későbbi riválisa, Carl Gustav Jung az alkímia, Gnózis és hermetikus tudományok elkötelezett vizsgálója volt.

A korai iskola olyan módszereket tudhatott eszköztárában, mint az álomfejtés, hipnózis és szabad asszociáció. Ez utóbbi egy különleges módszer, amelynek keretében a páciens számára különféle hívószavakat és kifejezéseket, vagy éppen tintapacákat adtak, nekik pedig habozás nélkül ki kellett mondaniuk, ami először eszükbe ötlött róluk, vagy amelyre az adott jelenség emlékeztette őket. Így próbálták meg feltörni a tudattalan zárait és felszínre hozni az oda lesüllyedt, megbetegítő impulzusokat. Látunk kell mindennek felett, hogy ez egyáltalán nem számított akkoriban elkülönülő "szakmának", tudományágnak, kétnapos tanfolyamokon elsajátítható tudásanyagnak pedig pláne nem. Hasonlóan a régi idők beavatási iskoláihoz, a tanítványnak amellet, hogy már előzőleg rendelkezett a megfelelő tudományos, anatómiai, orvosi és gyógyszerészeti, na meg persze metafizikai előképzettséggel, a legtöbb esetben egy egész életen át tartó, a teljes ember odaadottságát megkívánó spirituális út vállalását jelentette, ha erre a területre lépett. Ez azonban azt is magában hordozta, hogy részben az elérhető mesterek, részben pedig az alkalmas tanítványok alacsony száma miatt az irányzat meglehetősen zártnak bizonyult, mint ahogyan pszichoanalízis néven napjainkban is zárt rendszert alkot, noha sajnos egészen más okokból kifolyólag.

Freud tanítványai között voltak többek között a fentebb már említett C. G. Jung, A. Adler, a világhírű tintateszt kidolgozásával nevet szerző H. Rorschach, illetve a mester saját lánya, Anna Freud is. Az irányzat a nők számára is teljességgel nyitottnak bizonyult, gondoljunk csak olyan nagy nevekre, mint Jane Loevinger, Melanie Klein, vagy Sabina Spielrein. Olyan személyek számára nyújtott lehetőséget a korai pszichológia, mint Erik Erikson, Ferenczi Sándor, illetve a József Attila és Illyés Gyula kapcsán inkább ismert Kozmutza Flóra, aki egyébként kiváló analitikus pszichológusnak számított. A bécsi iskola aztán tovább fejlődve gyökeret vert Svájcban és Budapesten is, majd pedig az Egyesült Államok területén is.

Nem kétséges, hogy a pszichológia tudománnyá válása és evolúciós fejlődése során számos olyan üdítő hatással szembesült és épített bele saját corpusába, amelyek nagyban hozzásegítették nézőpontjának gazdagításához, illetve hogy az általa kínált gyógyító és személyiségfejlesztő erők szélesebb körben is hozzáférhetővé váljanak, azonban mindezzel együtt menthetetlenül elindult a tömegesedés és profitorientáltság irányában. Az egyre terjedő népszerűsége, kutatási eredményeinek széles körű alkalmazhatósága és a tömegek befolyásolásának, irányításának és manipulálásának területén való felhasználásának lehetősége hozzájárult ahhoz, hogy felkeltse olyan rétegek érdeklődését, amelyek aztán a saját céljaikra használták ki és fel a pszichológiát. Egyre kétesebb tisztaságú motivációkkal rendelkező szervezetek tűzték zászlajukra a tudományág követői által használt kifejezéseket, elméleteket és módszereket, felhívítva ezzel az eredeti felfedezések, tanítások és eredmények értékeit. Egyre több olyan ágazat, gondolkodási rendszer, személy, szervezet és szekta született meg, amelyek így, vagy úgy, de szerepeltették módszereik között a pszichológiai eljárásokat, a hitelesség és tudományosság látszatát kölcsönözvén belőle a saját struktúráik számára. Így manapság sajnálatos módon pszichológiaként könyvel el a közvélemény olyan ágazatokat, elméleteket, gyakorlatokat és személyeket, amelyeknek valójában már semmiféle közük nincsen mindahhoz, ami a pszichológia eredeti lényegét képi.

A pszichológia divattá válásával voltaképpen két súlyos tendencia kifejlődése válik megfigyelhetővé. Nevezetesen a populáris igényeket kiszolgáló személyek és irányzatok

robbanásszerű terjedése és terjeszkedése azon ágazatok rovására, amelyek a lélektan eredeti, mélyebb megismerésre és megértésre törekvő szándékát képviselik. A közvélemény nagyobb lelkesedéssel fogadja azoknak az ágazatoknak a térnyerését, amelyeknek programja, emberszemlélete és célkitűzései összhangban állnak azzal, amelyet hallani szeretne, szemben azokkal a gondolati áramlatokkal, amelyek a "nemszeretem" aspektusokat is érintik. A pszichológia tudománya önmagunk és a környezetünk mélyebb megismerésére és megélésére, az árnyoldalainkkal való sokszor kíméletlen, kendőzetlen és őszinte szembesülés eszköztára helyett a társadalomba való jobb beilleszkedés, helytállás és érdekérvényesítés, azaz mások befolyásolására, saját magunknak a munka és kizsákmányolás oltárán való hatékonyabb feláldozhatóságára és a "gondolkodj pozitívan" jegyében a világ borzalmainak figyelmen kívül hagyására tett törekvések szolgálatára szegődött. Könyvek tucatjai szólnak arról, hogy miként építhetünk jobb önbizalmat, hogyan lehetünk önérvényesítőek, vonzóbbak, hatékonyabbak, sikeresebbek és befolyásosabbak, illetve úgy mond "miként hozzuk ki a legjobbat magunkból", vagy miként legyünk képesek elviselni a ránk zúduló értelmetlen és ostoba elvárásokat és követeléseket, azaz hogyan legyünk jobb téglák a falban, vagy olajozottabb csavarok egy ördögi masinériában. Mindezt persze úgy, hogy a lehető leghaloványabb fogalmunk ne lehessen minderről, hiszen voltaképpen bennünket is manipulálnak, fogságba ejtenek és megvezetnek akkor, amikor arról okítanak, hogy mi magunk miként érvényesíthetjük a saját érdekeinket és akaratainkat másokon.

Mindezzel párhuzamban a pszichológia erősen eltávolodott attól az amúgy erőteljesen metafizikai, misztikus és okkult világképtől, amely eredetileg oly szerves részét képezte és tipikusan két tévúton indult el. Az egyik ezek közül a szélsőségesen materiális és intellektuális, leginkább tudományos alapokra támaszkodó pszichológia, amely szerint az ember nem több, mint magasabbrendű állat, az evolúció egyik terméke, érzelmi, gondolati és spirituális életének forrása pedig csakis és kizárólag az agyunk, hormonrendszerünk és ideghálózatunk működésének egyéni mintázataiban keresendő. Ez a fajta gondolkodásmód száműzni igyekszik mindazt, amely az embert isteni lényegére emlékeztetné, és leginkább a mindennapi igények kielégítésének szintjére degradálja, legyenek azok akár biológiai, emocionális, szociális, vagy spirituális igények. Persze tagadhatatlan, hogy az idegélettan, neurológia és neuropszichológia eredményei számottevően hozzásegíthetnek bennünket önmagunk, környezetünk, a társadalom és a világ jobb és teljesebb megértéséhez, azonban a látókör kiterjesztésének, és az egyre impozánsabb felfedezések megtételének álcája mögött végső soron az emberben a magasrendű állatság eszményét erősítik, láthatatlan módon legitimmé téve olyan trendeket, amelyek metafizikai szempontból finoman szólva sem legitimek.

A másik ilyen tévút voltaképpen az inga teljes kilengése az egyik szélsőség, a fentebb taglalt tudományos-materiális nézőpont felől elmozdulván a másikig. Ezt én magam úgy fogalmaznám meg, mint egyfajta "álspirituális pszichológia", vagy "divatezoterikus pszicho-spiritualitás". Mindkét fogalom erősen degradáló, azonban véleményem szerint talán képes megragadni ennek az irányzatnak a lényegét. Ez a végleges és végletes felhígítás, amelyet az úgy mond "érték a pszichológiához" típusú laikus pszichológusok képviselnek, azaz sajnos a társadalmunknak egy eléggé jelentős hányada. Ők azok, akik a különféle bestseller írók pszichológikusnak álcázott műveit olvasván elhiszik magukról, hogy a jól csengő szlogenek és első olvasatra szemfelnyitónak ható "nagy életigazságok" olvasata nyomán néhány hónap alatt maguk is pszichológusokká váltak, önmaguk és mások hatékony diagnosztáivá, terapeutáivá és ha kell, befolyásolóivá és manipulálóivá. Ez a nézőpont azonban legalább annyira kártékony és hamis, mint az úgynevezett tudományos-materiális nézőpont. Elhíthetni valakivel, hogy érteni fog valami olyasmire, amelyhez valójában nem ért, ami pedig még rosszabb, azt a látszatot kelteni, hogy néhány hónap alatt valódi pszichológussá válhat bárki. Az ilyen ember lesz az, aki óriási magabiztossággal hangoztat különféle pszichológiai fogalmakat, amelyeknek sokszor még a valódi jelentésével sincsen tisztában, illetve diagnosztizál olyan pszichés zavarokat a környezetében élőkön, amelyeknek természetéről legtöbbször semminemű valódi fogalma sincsen, persze, önmaga ezek alól mindig kivétel. Végül, de nem utolsó sorban kimondottan kellemetlen lehet mindez azon, egyébként

egyetemet végzett és képzett pszichológusok számára, főként amikor a saját szakmai tudásukat kérdőjelezzik meg ezek az emberek, mondván, minek kellett ehhez "öt-plusz-jóegynehány" év, amikor én két hónap alatt elolvastam ezt és ezt a könyvet és már most jobban tudom, mint a pszichológus. Kellemtelen élmény ez minden szakember számára, de hát sajna magára vessen a szakma, hiszen teljes egészében őket terheli mindezért a felelősség.

Újabb jelentős probléma keresendő a pszichológusok képzési rendjében, legalábbis ami a hazai viszonyokat illeti. Mint korábban állítottam, a pszichológia hatékony műveléséhez komoly előtanulmányok, önmagunknak lehető legmélyebb megismerése, egy igazán hiteles és képzett, tapasztalt mester megléte, valamint teljes odaszántság szükséges. Mindez persze nem mondana ellene felületes ránézésre mindannak, ahogyan a pszichológusok képzése jelenleg működik, ideértve ezzel az elképesztően hosszú képzési időt, a módszerek elsajátításának nehéz(kes)ségét, illetve a hatalmas áldozatokat és teljes odaszántságot. Azonban, mint ahogyan mondani szokás, az ördög a részletekben rejlik, így célszerű rámutatni arra, hogy miként gyilkolja szét ez a rendszer a pszichológia méltóságát.

A pszichológia divattá válásával egyre nagyobb az igény a pszichológusok képzésére, így a magyarországi egyetemek a tömegoktatásra rendezkedtek be. Az egyik legpatinásabb budapesti egyetem például évente körülbelül százhusz embert vesz fel, ezeknek többsége pedig aztán el is végzi az ötéves képzést. Mindez azonban azzal jár együtt, hogy szinte bárki jelentkezhet és felvételt nyerhet pszichológiai tanulmányok végzésére, ugyanis az egyetemek által megszabott, egyébként elképesztően magas ponthatár és képzési díjak messze nem jelentenek garanciát arra, hogy valóban az odaillő emberek számára adatik meg a lehetőség. Persze tudatában vagyok annak, hogy jelenleg éppen önmagam ellen beszélek, azonban én magam elképesztően hálás lettem volna és lennék most is abban az esetben, ha "oda nem illésem" már a képzés kezdeti időszakában egyértelművé vált volna, és egyáltalán nem éreztem volna csalódottságot, ha valami mást kellett volna tanulnom ehelyett. Hiszek ugyanis abban, hogy a ténylegesen pszichológusnak való személyek körültekintő és alapos megválasztása a későbbiek során minden fél javát szolgálja, hiszen a pszichológia pontosan az a szakma, vagy hivatás, amelyet csakis és kizárólag az elhivatottság, elkötelezettség, illetve bizonyos fokú "kiválasztottság" tudatában lehet csak hosszú távon végezni.

A magyarországi helyzet azonban avégett borzalmasan siralmas, mert az ötéves tanulmányok viszonylag zökkenőmentes elvégzése után a továbblépési lehetőségek meglehetősen korlátozottak, a frissen kikerülők pedig kimondottan szűkkörű elhelyezkedési lehetőségekkel rendelkeznek. Nagy vonalakban az óvoda és iskola, illetve a klinika és a nevelési tanácsadók világa az, amely nyitottan viszonyul a pályakezdők irányában. Ezekre a helyekre éppen ezért borzalmasan nagy a túljelentkezés, a kiválasztott "szerencsés" keveseket pedig egyáltalán nem becsülik meg olyan fokban, ahogyan az a megfelelő szakmai fejlődés alapjául szolgáló önbizalom és önértékelés kialakulásához feltétlenül szükséges lenne. Minek is, hiszen úgylis állnak sorban elegendő ajtóban, és versengenek még ezért a munkahelyért.

Bármennyire is anyagi szempont, azonban mindenképpen említést érdemel, hogy ezeken a területeken az elérhető kezdőfizetés voltaképpen annyira alacsony, hogy nemhogy motiváló erőt nem jelent, de még csak a mindennapi kiadásokra sem feltétlenül elég, pláne a mainapság irdatlanul magas albérleti díjak mellett. A kezdő pszichológus tehát azzal szembesül, hogy az alapvetően is rendkívül magas munkahelyi stressz jelenéte mellett még a mindennapi megélhetés nehézségei is a vállára kerülnek, amelyek lassacskán annyira felőrlik, hogy kevesen tudnak kiégés nélkül megmaradni. Ehhez kellene annak biztos tudata, hogy valaki tényleg erre született, ugyanis ha szemernyi kétség is felmerül az ifjú pszichológusban, akkor ez biztos előfutára annak, hogy idővel elhagyja a pályát, hiszen voltaképpen nem éri meg másért csinálni, mint hivatástudatból. Az elérhető eredmények, sikerélmények és örömek köre ugyanis annyira szűkös, hogy egyáltalán nem tölti el a személyt a hasznosság, eredményesség és sikeresség élményével, hanem sokkalta inkább a

megélt kudarcok, elmarasztalások, illetve a súlyos munkahelyi rivalizáció hatására voltaképpen teljes mértékben kialakulhat a haszontalanság és az értéktelenség érzése.

Mindehhez társulnak még a különféle továbbképzési kötelezettségek, amelyek szintén csillagászati összegekbe kerülnek, mégis alapvető feltételei a szakmai előremenetelnek. A probléma ugyanis abban keresendő, hogy Magyarországon a pszichológus szakma egy olyan zárt körű, magasan képzett elit kezében összontosul, akiknek nem fűződik érdekük ahhoz, hogy az általuk birtokolt felhatalmazásokhoz, képzettségekhez és lehetőségekhez szélesebb körökben is hozzáférhessenek, ugyanis magasan képzett pszichoterapeutának lenni kimondottan jó anyagi vonzattal bír, főként ha minél kevesebb mértékű konkurenciával kell számolni. Mindezt úgy éri el a rendszer, hogy a feljebb lépési lehetőségeket különféle új, lehetőség szerint minél drágább és minél hosszabb időtartamúra nyújtott képzések elvégzéséhez kötik, például a klinikai pszichológiai szakképzés Magyarországon négy és fél esztendeig tart, elvégzése pedig nagyjából, másfél-kétmillió forintba kerül. Ehhez társulnak még a különféle terápiás módszerek elsajátításának követelményei, amelyek nagyjából két-három millió forintnyi további befektetést igényelnek.

Mindezt munka mellett, ráadásul úgy, hogy az átlagos pszichológus alapbér, amelyet kézhez kaphatnak a szakemberek, nagyjából százötven-százhetvenezer forint között mozog. Csak az összehasonlítás kedvéért, egy átlagos könyvesbolti eladó havi bérezése nagyjából százharminc, száznegyvenezer forintra rúg, tehát csupán egy-két tízezessel kevesebb, mint egy egyetemet végzett pszichológus illetménye. Ebből kellene megélni, elegendő időt fordítani a kikapcsolódásra, illetve kigazdálkodni ezeknek a képzéseknek a költségeit. Sajátságos lehetőség, amikor a munkahely átvállalja a képzés költségeit, tanulmányi szerződést kötve az illetővel, amelynek záradékként elrendeli a képzési idő kétszeresének ledolgozását az adott intézményben. Ez négyéves képzés esetén további nyolc év, kétéves képzésnél pedig négy év, amelyre gyakorlatilag az aspiránst odaláncolják a munkahelyre, felmondás esetén pedig kötelezik a képzési díj megfizetésére. A recept tehát egyszerű: ahhoz, hogy a pályán maradhasson valaki, még hosszú-hosszú és borzasztóan drága képzéseken szükséges részt vennie, amelyeket vagy saját zsebből, a rettenetesen alacsony fizetések mellett kell kigazdálkodnia, vagy pediglen voltaképpen el kell adnia saját magát hosszú évekre a munkahelyének, ahol pedig egyáltalán nem fenéki tejfel az élet. A szakemberek sokszor leterheltek az értelmetlen többletfeladatok, az erejüket meghaladó munkakövetelmények és a személyes fejlődést súlyosan gátló munkahelyi rivalizáció és átléphetetlen hierarchia megléte miatt.

Természetesen mondhatjuk, hogy az ennyire nehéz előrejutás alaposan kipróbálhatja az egyén rátermettségét és hivatástudatát, azonban jelen esetben egyáltalán nem ez a helyzet. Ezekben a berkekben leginkább egyetlen tényező szabja meg, hogy kiből lehet komolyabb és magasabb szintű pszichológus, aki akár képessé válhat emberi módon megélni a munkájából és emberhez méltó munkakörülmények között dolgozni. Ez a tényező pedig nem más, mint a pénz. Lehet valaki akármennyire elhivatott és egész életének odaszánására hajlandó, megfelelő anyagi tőke hiánya esetén sohasem lehet belőle teljes értékű, a szakmai hierarchia csúcsára eljutó pszichológus. Ugyanígy az anyagiak birtokában még a legalkalmatlanabb, leginkább pénzsóvár és az egyéni érdekek mentén gondolkodó, törtető és másokat semmibe sem néző személy is eljuthat a szakma legnívósabb berkeibe, aki aztán nem lesz más, mint a pácienseit kizsákmányoló, hitegető és manipuláló valaki. A pszichológusok képzése jelenleg egyfajta piramisjáték jelleggel működik, amelynek keretein belül voltaképpen súlyos összegeket fizetnek a magasabb szintre való feljutásért, hogy aztán a legmagasabb szintek egyikén állva majd ők lehessenek azok, akik ezeket az összegeket bevasalják másokon, csillagászati órabérek formájában. A magasabb szintek elérésére képtelenek pedig amolyan "futottak még" szakemberek módjára tengethetik napjaikat éhbérért dolgozva, extrém magas stresszszinttel jellemezhető munkakörülmények között.

Végezetül, de egyáltalán nem utolsó sorban szeretnék még néhány gondolattal visszakanyarodni

ahhoz a problémához, amely jelenleg talán a legsúlyosabbnak tekinthető a pszichológia berkein belül. Nevezetesen az, hogy vajon mit is képvisel mainapság a szakma. Nem titok, hogy olyan világrendben élünk, amelynek fenntarthatósága abban rejlik, hogy az embereket jól irányítható, engedelmes, beletörődő és kérdések feltételére alkalmatlan masszaként tudja kezelni. Olyan embertömeg létrehozása a cél, amelyeket jól csengő és sokat ígérő mézesmadzagok és gumicsontok csalóka látszatával benne lehet tartani abban a mókuserékben, amelyet a szerzésvágy, dominanciára, önérvényesítésre, mások kisszerű harcokban való legyőzésére irányuló vágyak tartanak mozgásban, és amely a társadalmi rendszert működteti. A pszichológia és a hozzá hasonló irányvonalak elvben azt a célt kellene, hogy szolgálják, hogy az emberi létezés módok magasabb szintre való emelésével olyan érett, fejlett és kiváló személyiségek megteremtését segítsék elő, amelyek képessé tehetik az egyéneket arra, hogy ebből a körből kitörjenek, és igazi emberhez méltó, autentikus életet éljenek. Ezzel szemben azonban a jelenlegi pszichológia nem tesz mást, mint hogy elősegíti az egyén "megfelelő beilleszkedését és működését a társadalomban". A pszichés egészséget és jóllétet főként abban látja, hogy az ember mennyire képes, úgymond "jól működni" és megállni a helyét ebben a világban. Krishnamurti óta azonban jól tudjuk, hogy egyáltalán nem az a lalki egészség jele, ha valaki képes jól alkalmazkodni egy alapvetően beteg társadalmi rendszerhez. A pszichológia azonban azzal, hogy eltávolodni látszik gyökereitől, voltaképpen olyan eszközzé vált a Hatalmasok kezében, amelyekkel kiválóan manipulálható tömegeket hozhatnak létre.

Miként érik el mindezt? Alapvetően úgy, hogy a társadalmi trendekkel karöltve olyan hamis célokat, vágyakat és ambíciókat helyeznek az emberek fejébe, amelyek elérésére aztán megoldást kínálnak. Voltaképpen olyan, mintha egy kisgyereknek megmagyaráznák, hogy csak akkor lehet boldog, teljes és működő az élete, ha szert tesz mondjuk a piros homokozólapátra, majd pedig arra ajánlanak számára eszközöket, hogy minél könnyebben elérhesse annak a homokozólapátnak a megszerzését. Optimális esetben ennek úgy kellene azonban történnie, hogy megtanítsuk a kisgyermeket arra, hogy miként tud hatékonyan homokvárat építeni eszközök nélkül, mondjuk a saját két kezével, merthogy piros homokozólapátja korántsem lehet mindenkinek. A pszichológiának is alapvetően ez lenne a feladata: visszavezetni az embert a maga teljességébe, azaz önmagához és nem pedig abban erősíteni, hogy egy álságos, önmagától idegen és kevésbé önazonos életre rendezkedhessen be. Olyan ez, mintha a halat tanítanánk fára mászni ahelyett, hogy megmutatnánk számára a végtelen óceánt. A pszichológia divatos irányzatai azonban pontosan ezt teszik: kiszolgálják a mainapság divatos társadalmi trendeket azzal, hogy az embereket egy számukra alapvetően idegen és életellenes létmódhoz való alkalmazkodásra segítik hozzá, tehát voltaképpen a túlélésüket, vagy radikálisabb hasonlattal élve lassú agóniájukat segítik elő, nem pedig valódi élettel ajándékozzák meg őket.

Vádaskodtam éppen elegenden, mondhatnátok, csak éppen megoldási alternatívákat nem javasoltam. Nos, véleményem szerint a pszichológiának legelőször vissza kellene térnie ahhoz, amelynek céljából eredetileg megalkották a nagy elődök, nevezetesen hogy valódi spirituális útként megmutassa az embereknek a valósi emberi létezés hatalmas lehetőségeit, illetve hogy ezen az úton visszavezesse őket eredeti önmagukhoz. A pszichológia azonban sajnálatos módon, egyfelől a tudományosság igényeinek való túlzott megfelelési vágya miatt, másfelől pedig a populáris közízlés kiszolgálására való törekvéseinek következtében menthetetlenül eltávolodott attól az okkult, misztikus és spirituális irányvonalától, amely születésének pillanataiban még szerves részét képezte. Lemondott arról, hogy az ősi bölcsesség hagyományok modernkori utódaként az embereketti élet tudásának áthagyományozója legyen, ehelyett pedig beérte azzal, hogy a modernkori társadalom hamis világának bérence és a közízlést kiszolgáló rendszer legyen. Egy rendszer, amely kíméletlenül kiszűri a másképpen gondolkodókat, azonban a céljaival egyetértők tömegeiből olyan hierarchikus alapon szerveződő masszát képez, amelyben nagyjából egy szűkkörű elitt nevezheti csak magát teljes értékű pszichológusnak, a többiek pedig az egyre és egyre jobb körülmények, megélhetés és növekvő presztízs ígéretével hitegetvén szorítják rá arra, hogy fenntartsák a rendszert.

Véleményem szerint a pszichológiának vagy meg kellene teremtenie a mindenki számára azonos lehetőségeket biztosító képzési rendszert, vagy pedig le kellene mondani arról, hogy tömegtudomány legyen és visszatérnie a gyökereihez, nevezetesen a mester-tanítványi kapcsolatlánc keretein belül megnyilvánuló áthagyományozáshoz. Ez persze magában hordozza az elitizmus és kizárólagosság veszélyeit, azonban rá kell mutatnom arra, hogy ez az elitizmus burkolt formában már jelenleg is fennál, és a szakma nyitottsága igazándiból csupán látszat. Attól, hogy elvben lehetséges az előrelépés, még nem válik valóssá az egyenlőség. Azzal, hogy elméletileg nyitott a fejlődés a rendszeren belül, az irreális anyagi követelmények miatt ez a nyitottság csupán az elméletek szintjén lehetséges. A tömegképzés jelensége, a kevesek számára végigjárható hierarchikus út megléte mellett olyan gyilkos elegy létrejöttét képezi, amely voltaképpen senkinek sem jó. Attól, hogy tömegesen bocsátják útjukra az egyetemeken a pszichológusokat, még nem fogják megoldani az egyre és egyre szaporodó pszichés problémák jelenlétének kérdését, azonban jelentős károkat okoznak szakembernek és páciensnek egyaránt. Azzal, hogy az állami munkahelyek színvonala borzalmasan alacsony, voltaképpen rákényszerítik a frissen végzett szakembereket a magánpraxis idejekorán való megkezdésére, amelyet persze a felső elit foggal-körömmel ellenez, nem látván be, hogy voltaképpen éppen ők tehetnek erről a jelenségről. Amennyiben elfogadható, méltányos és valóban a fejlődést segítő képzési rendszert működtetnének, kiegészítve valódi munkalehetőségek biztosításával, akkor a kezdő szakemberek nem szorulnának rá a magánpraxis megnyitására és kevesebb visszaélés lenne a páciensek rovására.

Azzal ugyanis, hogy a megfelelő munkalehetőségek és a méltányos, minden szakember számára végigjárható képzési utak nem állnak rendelkezésre, a kezdő szakemberek számára a magánrendelés válik az egyetlen járható úttá, amelyhez azonban még valóban nem rendelkeznek megfelelő képzettséggel és tapasztalattal. Ők maguk folyamatosan félre fogják kezelni a betegeket, a páciensek pedig abban a tudatban, hogy valódi szakemberhez kerülnek, még csak nem is sejtik, hogy voltaképpen gyakorló tanulók kísérleti nyuláivá válnak. Persze, mondhatjuk, hogy a szakmai elit folyamatosan lobbizik, hogy ezeknek a tendenciáknak erejét vegye, azonban mindez olyan módon történik, mintha valakit eleve megfosztanának mondjuk az ivóvíztől, utána pedig megbüntetnék amiatt, hogy a közeli folyóból iszik. Azzal, hogy lépten-nyomon korlátozzák a magánrendeléseket, még nem oldják meg a szakma legnagyobb gondját, jelesül a tömegesedést, a színvonalas munkahelyek hiányát és a továbbképződési lehetőségek biztosításának anomáliáit.

Úgy gondolom, a pszichológia számára megérett az idő arra, hogy döntsön. Döntsön arról, hogy visszatér-e a saját gyökereihez, vagy továbbra is megmaradván a populáris igényeket kiszolgáló tömegesítés igényénél, végső soron lassacskán egy divatezoterikus ágazattá silányul. Véleményem szerint mindenképpen a visszatérés lenne a megfelelő lépés, mégpedig olyan módon, hogy az az elért eredmények szerves integrációjával valósuljon meg, nem pedig visszafejlődésként. Azt gondolom, hogy a kevesebb néha több, és a szakma hosszú távon többre menne kisebb létszámú, de ugyanakkor kellő mértékben alkalmas, elhivatott szakemberi gárdával, akiket megfelelő módon ki tud képezni, egészen az elérhető képzési szintek maximumáig, nem pedig egy piramisszerű elrendezést facilitálva egyeseket felmagasztalni, míg másokat ellehetetleníteni. Tudatában vagyok persze annak, hogy mindez nagyon sok, egyébként lelkes jelöltet zárna ki a pszichológusi pályáról, azonban hosszú távon mégsem vezetne zsákutcába jutott hivatásokhoz, a megfelelő munkahelyek és lehetőségek hiányában megélt kiegészésekhez, és a végső csalódottságból fakadó pályaelhagyásokhoz.

Mindebben persze alapvető szerep jutna azoknak, akik ebben az országban a pszichológusi elit körébe tartozónak vallják magukat, azonban ők sajnos nem tesznek mást, mint a piramis csúcsán állva voltaképpen fenntartják ezt a páciensek és kezdő szakemberek számára egyaránt kizsákmányoló és félrevezető rendszert, elvégre a "status quo" minden kétéget kizáróan az ő boldogulásukat hivatott szolgálni. Hiába az elképesztően magas képzési keretszámok, hiába a szépen csengő ígéretek, a pszichológusként végzetek túlnyomó többsége még csak közelébe sem

kerül ezeknek a páratlan lehetőségeknek. Azzal azonban, hogy huszonéves fiatalokat hitegetnek karrierrel, fényes jövőképpel és remek szakmai előmeneteli lehetőségekkel, voltaképpen megfosztják őket attól, hogy alaposabban belelássanak a szakmán belül uralkodó állapotokba. A "szakmai elit" egyfajta zárt, felsőpapi kasztként voltaképpen kitermeli saját maga alá az "alsópapság" kasztját, akik aztán, fizetve évtizedekig a képzések végeláthatatlan sorát, voltaképpen az ő fenntartásukat és eltartásukat segíti elő.

Listám persze messze nem teljes és sok ponton valószínűleg hibás meglátásokon alapul. Lehetséges, hogy a csalódottság beszél csak belőlem és elképzelhető, hogy pusztán a saját sikertelenségem lehet felelős negatív véleményemért, ám akkor szabad utat engedek a kritikai észrevételeknek. Én magam lennék a legboldogabb, ha olyan pszichológiát láthatnék, amelynek keretein belül én magam is szívesen, büszkén és reményekkel eltelve vallhatnám magamat pszichológusnak, azonban jelenleg egyáltalán nem állnak rendelkezésre ezek a tényezők. Hiszem és várom azonban, hogy idővel akadnak majd olyan személyek, akik a felső körökbe eljutván arra a döntésre jutnak, hogy változtatnak végre, és visszavezetik a pszichológiát oda, ahonnan jött, és ahova véleményem szerint tartozik, ismét a valódi megismerést, önkiteljesítést és önmeghaladást szolgáló, valódi tudománnyá és tradícióvá változtatva azt.